

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Evaluační zpráva Ralsko

Ivana Siglová

Červen 2020

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/000605

Obsah

Seznam zkratk	3
Shrnutí evaluační zprávy	4
1 Úvod	6
2 Základní terminologie	6
3 Metodologie	7
3.1 Limity evaluace	8
4 Kontext lokality – vývoj a současná situace	9
4.1 Vývoj spolupráce s ASZ	9
4.2 Geografický kontext	10
4.3 Socioekonomický kontext a rozsah sociálního vyloučení v obci	11
4.3.1 Sociálně vyloučené lokality	11
Sídliště Ploužnice	11
Náhlov	12
4.3.2 Kriminalita	12
4.3.3 Dávky	13
4.3.4 Sociální služby	14
4.3.5 Zaměstnanost	15
5 Evaluace Strategického plánu sociálního začleňování 2016 – 2018 města Ralsko	16
5.1 Tematické zúžení	16
5.2 Evaluované priority, cíle a opatření SPSZ	16
6 Hlavní zjištění	20
6.1 Dopady	20
6.1.1 Dopad č. 1: Optimální síť služeb (sociálních a volnočasových aktivit) a jejich zázemí	22
6.1.2 Dopad č. 2: Stabilizace celkové životní situace cílové skupiny	23
6.1.3 Dopad č. 3: Minimalizace bezpečnostních rizik a sociálně patologických jevů	24
6.2 Zhodnocení naplňování cíle KPSVL	27
6.2.1 Adresnost/relevance	27
6.2.2 Konzistence	27
6.2.3 Koordinace a synergie	28
6.2.4 Udržitelnost	28
7 Závěr a doporučení	29
Seznam tabulek	32
Seznam obrázků	32
Seznam grafů	32
Seznam schémat	32

Seznam zkratek

APK	asistent(i) prevence kriminality
ASZ	Agentura pro sociální začleňování
ČSÚ	Český statistický úřad
IROP	Integrovaný regionální operační program
KPSVL	Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
LP	Lokální partnerství
MěÚ	Městský úřad
MP	Městská policie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NNO	nestátní nezisková organizace
OO PČR	Obvodní oddělení Policie České republiky
OP Z	Operační program Zaměstnanost
OPL	omamné a psychotropní látky
OSPOD	Orgán sociálněprávní ochrany dítěte
SPSZ	Strategický plán sociálního začleňování
SVL	sociálně vyloučená lokalita/ sociálně vyloučené lokality
ÚP	Úřad práce
VPP	veřejně prospěšné práce

Shrnutí evaluační zprávy

Předmětem níže uvedené evaluace jsou cíle a opatření Strategického plánu sociálního začleňování obce Ralsko pro období 2016 – 2018, konkrétně cíle a opatření oblasti Bezpečnost a prevence sociálně patologických jevů, a zhodnocení dopadů, které tyto cíle a opatření měly vyvolat - i) optimální síť služeb a jejich zázemí, ii) stabilizace celkové životní situace cílové skupiny a iii) minimalizace bezpečnostních rizik a sociálně patologických jevů. V závěru evaluace dochází také ke zhodnocení naplňování cíle KPSVL, tedy zhodnocení provedených aktivit z hlediska adresnosti/relevance, konzistence, koordinace a synergie a udržitelnosti. Klíčová zjištění provedené evaluace jsou následující:

- 23 specifických cílů SPSZ splněno, 6 splněno částečně a 7 cílů nesplněno v celkem 5 prioritách
- Sociální služby plánované v evaluovaném SPSZ nebyly v celém plánovaném rozsahu zavedeny
- Chybí především sociálně aktivizační služba a další služby sociální prevence pracující především s mládeží
- Zástupci města považují současnou kapacitu služeb za dostatečnou, externí subjekty nikoliv. Spokojenost respondentů z řad obyvatel města s nabídkou volnočasových aktivit ve městě mezi lety 2017 a 2019 klesla
- Projekty realizované městem na základě SPSZ přispívají ke stabilizaci životní situace určitého počtu osob, zejména v oblasti dluhů, nicméně počet klientů dluhového poradenství je pouze zlomkem počtu osob v exekuci v Ralsku.
- Prostřednictvím projektu na asistenty prevence kriminality jsou na pozicích asistentů zaměstnávány osoby ze SVL, a toto zaměstnání značně přispívá k posunu v životní situaci těchto osob
- Přetrvává problematické chování dětí a mládeže a užívání drog u této skupiny
- V posledních třech letech dochází v Ralsku k soustavnému snižování indexu kriminality a snižování počtu přestupků
- Mezi lety 2017 a 2019 se zvýšila důvěra v Městskou policii v Ralsku a povědomí o činnosti komise pro prevenci kriminality ve městě
- Díky asistentům prevence kriminality a domovníkům se zvýšil pocit bezpečí obyvatel a pořádek ve svěřených lokalitách
- Princip adresnosti ve smyslu zacílení realizovaných intervencí a koncentrace zdrojů na řešení problémů v místě jejich největšího rozsahu byl splněn, stále však zůstává řada plánovaných cílů a opatření nenaplněna.
- Konzistence realizovaných opatření v rámci sledovaného období i s aktivitami realizovanými dříve byla negativně ovlivněna politickými změnami ve vedení města a také neshody mezi aktéry lokálního partnerství
- Změnami z předchozího bodu byla negativně ovlivněna také koordinace partnerství a vzájemná spolupráce
- Ve všech projektech realizovaných městem mají jeho zástupci zájem pokračovat

Na základě těchto zjištění jsou v závěru zprávy stručně formulovaná základní doporučení obci:

- **Doporučujeme provádět další soustavné analýz bezpečí přibližně každé dva roky.** Porovnání řady takových analýz může aktérům přinést cenné vyhodnocení vývoje kriminality a bezpečí v obci v dlouhodobém horizontu.
- **Doporučujeme zvážit zavedení speciální sociálně aktivizační služby tak, aby byla k dispozici ideálně přímo v sociálně vyloučených lokalitách,** a zároveň zvážit

případné zavedení dalších služeb orientovaných především na smysluplné trávení volného času místní mládeže.

- Doporučujeme aktérům, u kterých došlo v minulosti k rozporům nad některými tématy a aktivitami, aby se pokusili o znovunavázání podnětné a dlouhodobé spolupráce za účelem dalšího pozitivního vývoje v oblasti sociálního začleňování.

1 Úvod

Následující zpráva předkládá výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s obcí Ralsko v letech 2016 – 2018 na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování (SPSZ) 2016 – 2018, konkrétně implementace opatření, která se týkají oblasti bezpečnosti a prevence sociální patologických jevů – toto tematické zúžení je dále vysvětleno v kapitole Metodologie. Ve zprávě je evaluována realizace naplánovaných opatření a dosahování strategických cílů s ohledem na jejich dopad na stav sociálního vyloučení v obci. Cílem zprávy je popsat efekt jednotlivých opatření a jejich vliv na dosažení plánovaných dopadů, a poskytnout tak zpětnou vazbu partnerům v lokalitě, ASZ, ale také poskytovateli podpory a tvůrcům národních sociálních politik. Výsledky zprávy jsou využitelné pro nastavování dalších intervencí v oblasti sociálního začleňování ve městě Ralsko i v jiných lokalitách, kde působí ASZ, a rovněž pro formulaci obecnějších politik řešení sociálního vyloučení.

2 Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování, která je od roku 2020 jedním z odborů Ministerstva pro místní rozvoj, byla v roce 2008 (ještě jako odbor Úřadu vlády ČR) ustavena jako ústřední nástroj státní správy pro řešení sociálního začleňování. Jejimi dvěma základními úkoly je zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace a odborná koordinace řešení sociálního vyloučení na národní úrovni. ASZ podporuje obce a města v tom, aby mohly plnit svoji funkci v zajišťování rovného přístupu ke vzdělávání, bydlení, zaměstnání, zdravotní péči a dalším zdrojům a institucím všem svým občanům bez ohledu na jejich sociální status.

Základním nástrojem ASZ při řešení sociálního vyloučení v konkrétní obci je **sítování a propojování relevantních místních aktérů**, které je nezbytným předpokladem pro implementaci integračních procesů. K tomu slouží tzv. **Lokální partnerství** (LP), platforma, v jejímž rámci se koordinovaně řeší jednotlivé problematice prostřednictvím vytčení strategických cílů a naplánování konkrétních opatření pro jejich naplňování. Strategické cíle, opatření k jejich dosahování a jiné inkluzivní aktivity jsou ukotveny v dokumentu s názvem **Strategický plán sociálního začleňování** (SPSZ), který je za odborné a facilitační podpory lokálního konzultanta ASZ vytvářen lokálním partnerstvím obce. SPSZ je klíčovým nástrojem řešení sociálního začleňování v konkrétní obci, podle něhož spolupráce ASZ a obce probíhá, a na jehož základě je také možné zhodnotit úspěch či neúspěch intervence ASZ.

ASZ za dobu svého působení dosáhla značných úspěchů, především v odborném zmapování problému sociálního vyloučení a možností jeho řešení a v rozšíření sociálně inkluzivního diskurzu. Podařilo se jí v lokálních samosprávách implementovat nové způsoby práce představované především propojením, koordinací a aktivizací místních aktérů. Je schopna také pojmenovávat sociální problém přesněji a šířeji i s jeho příčinami, čímž je umožněna změna vnímání problému aktéry místní sociální politiky. Může poskytnout alternativu k segregacním a restriktivním praktikám, v nichž vidí řada lokálních politiků jediný nástroj řešení.

V rámci své práce však naráží také na značné **limity**. Základní limit tvoří skutečnost, že ASZ nedisponuje žádnými pravomocemi vůči obcím a samosprávám ani vlastními finančními zdroji. Sehrává tak úlohu odborného poradce a motivátora. Disponuje rovněž jen velmi omezenými možnostmi systémového ovlivňování na úrovni národní politiky, neboť nemá žádné legislativní ani exekutivní pravomoci. ASZ je tedy pouze zprostředkujícím aktérem, který nemá přímý vliv na stav sociálního vyloučení a sociálně vyloučených lokalit v obcích.

V současné době je nejsilnějším nástrojem vlivu na obce v rukou ASZ **Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám** (KPSVL), který umožňuje obcím spolupracujícím s ASZ exkluzivně podávat projekty do uzavřených nesoutěžních výzev, kde jsou pro ně předem alokovány značné finanční zdroje. Projektové poradenství v rámci KPSVL se tak stává zásadní intervencí ASZ ovlivňující řešení sociálního začleňování v obcích.

Sociální vyloučení

Pod pojmem **sociální vyloučení** chápeme proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají ztížený přístup ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování. Se sociálním vyloučením je často spojena určitá míra stigmatizace ze strany většinové společnosti, která může izolaci ještě prohlubovat.

Sociální vyloučení se vyznačuje různými charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s několika zásadními existenčními problémy zároveň, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Základními indikátory sociálního vyloučení je materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele samy o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Různé kombinace intenzity těchto jevů pak vytváří charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o **sociálně vyloučené lokalitě** (SVL). Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou zákonné normy, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti i faktory vnitřní, mezi něž se řadí např. životní styl samotných sociálně vyloučených, které se často mezigeneračně reprodukuje. Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou. Je však nutné důrazně se vyhradit proti zaměňování pojmu sociální vyloučení s příslušností k romskému etniku. Výše uvedený popis fenoménu sociálního vyloučení jasně dokládá, že stav vyloučení ze společnosti může postihnout kohokoliv, nehledě na jeho etnickou příslušnost. Tomu také v současné době odpovídá zacílení intervencí Agentury pro sociální začleňování.

3 Metodologie

Pro zhodnocení výsledků spolupráce obcí s Agenturou pro sociální začleňování byla zvolena **dopadová evaluace** založená na zjišťování dopadů uskutečněných intervencí. Dopady vznikají přímým i nepřímým působením výstupů realizovaných opatření. Existence dopadů je zkoumána pomocí evaluačních ukazatelů. Evaluační ukazatele jsou měřitelné indikátory, jejichž pomocí je zjišťováno, jaká změna (dopad) byla způsobena prostřednictvím realizovaných opatření. Evaluační ukazatele mohou být kvantitativní i kvalitativní povahy a jsou vytvářeny na základě expertních znalostí ASZ o jednotlivých tematických oblastech. Pro

formulování evaluačních ukazatelů byla využita logika teorie změny¹. Východiskem teorie změny je strategický plán sociálního začleňování evaluované obce, který je analyzován logikou zachycenou níže ve schématu 1. Každé opatření nemusí, a obvykle nemá, svůj unikátní dopad. Často má více opatření jeden společný dopad.

Schéma 1: Postup při stanovování dopadů intervencí

V úvodní fázi evaluace lokality je vytvářen evaluační design, do něhož jsou zaneseny strategické a obecné cíle ze SPSZ, opatření, kterými jsou dosahovány, jejich výstupy a očekávané dopady spolu s evaluačními ukazateli. Realizované a nerealizované výstupy jsou zjišťovány za pomoci lokálního konzultanta či místních aktérů a dopady jsou definovány s ohledem na specifický kontext lokální situace. V případě některých intervencí – typicky u posilování kapacit sociálních služeb – zůstáváme při formulování dopadů spíše na úrovni výstupů, neboť zjišťování dopadů by vyžadovalo využití výrazně robustnějších výzkumných metod, než umožňuje evaluační proces v ASZ.

Při evaluaci v obci Ralsko, která probíhala v únoru až červnu 2020, byly využity následující **výzkumné metody a techniky**:

- **polostrukturované rozhovory** se zástupci aktérů Lokálního partnerství – 9 osob
 - zastupitelé obce Ralsko
 - terénní sociální pracovnice MěÚ Ralsko
 - manažerka SPSZ
 - zástupci neziskových organizací Lampa, z.s., oblastní charita Most
- **nestrukturovaný rozhovor** s APK a metodikem APK
- **desk research**
- **analýza dat**
 - z veřejně přístupných zdrojů (mapa exekucí, data MPSV, data Generálního ředitelství ÚP, ČSÚ, mapa kriminality, mapa nezaměstnanosti a sociální nejistoty)
 - poskytnutých místními aktéry (data soc. služeb, ÚP, MěÚ aj.)
 - poskytnutých lokální konzultantkou ASZ pro Ralsko

3.1 Limity evaluace

Evaluace dopadů spolupráce ASZ a obcí se sociálně vyloučenými lokalitami naráží na několik zásadních limitů. Některé z nich jsou obecnými metodologickými problémy evaluace sociálních jevů, jiné se týkají specifik práce ASZ.

Specifickými omezeními vyplývajícími z povahy ASZ jako organizace a její činnosti, která jsme zmiňovali již v předchozí kapitole, je zejména rozpor mezi tím, že **primární cílovou skupinou ASZ je obec a místní institucionální aktéři**, avšak zvolená evaluační metoda šetří dopady intervencí na sociálně vyloučené osoby, kteří jsou pro ASZ sekundární, tedy nikoliv bezprostřední, cílovou skupinou. Již z tohoto východiska vyplývá, že činnost ASZ může mít

¹ viz Rukověť evaluátora, ASZ 2018.

pouze **zprostředkovaný vliv na vznik dopadů** v sociálně vyloučených lokalitách. Zásadní roli v jejich uskutečnění má aktivita místních aktérů, kterou může ASZ podpořit, nemůže ji však zastoupit.

Problémem pro aplikaci dopadové evaluace je rovněž skutečnost, že strategické plány sociálního začleňování mnohdy nejsou vytvořeny v logické struktuře, která by implikovala očekávané dopady. S tím souvisí také **absence průběžného monitoringu výstupů a sběru potřebných dat** a informací pro hodnocení změn stavu sociálního vyloučení či postupu průběhu sociální integrace. Některá data tak máme například k dispozici v současnosti, ale nebyla sledována v minulosti.

Zároveň musíme vzít úvahu také komplexní povahu sociálního problému, jímž je sociální vyloučení. Do jeho vývoje, stejně jako obecně do vývoje společnosti, silně **intervenuje velké množství vnějších faktorů**, které ASZ, ale ani obce a jejich obyvatelé nemohou nijak ovlivnit. K vnějším intervenujícím faktorům můžeme přiřadit i **systémové nastavení** jednotlivých politik státu, které determinuje možnosti řešení různých aspektů sociálního vyloučení. Další důležitou skutečností, kterou musíme mít na mysli při hodnocení spolupráce obcí s ASZ, je to, že integrační procesy jsou dlouhodobé povahy a jejich výsledky se projevují až po delší době, od intervencí tedy nelze očekávat okamžitý dopad a změny v sociálně vyloučených lokalitách.

Jiný limit prováděné evaluace představuje **nedostatek dostupných relevantních dat** takřka ve všech oblastech intervencí, a to především dat vztahených k malým územním jednotkám a k identifikovaným sociálně vyloučeným lokalitám. Data, která jsou poskytována místními aktéry, pak mívají různou strukturu, obsah i validitu. Navíc je obvykle nelze ověřit z jiných zdrojů.

S ohledem na uvedená obecná i specifická metodologická omezení je při evaluaci kladen důraz na **kvalitativní zkoumání**, které umožní podat hlubší kontextuální hodnocení dopadů intervencí a vytvořit co nejdokladnější obraz stavu lokality.

4 Kontext lokality – vývoj a současná situace

4.1 Vývoj spolupráce s ASZ

Město Ralsko a Agentura pro sociální začleňování začaly spolupracovat již na konci roku 2012, kdy zastupitelstvo města schválilo Memorandum o spolupráci pro následující tři roky. Následně bylo 28. února 2013 ustaveno Lokální partnerství a vznikly čtyři pracovní skupiny - PS Bydlení, PS Zaměstnávání, PS Vzdělání, rodina a volný čas a PS Prevence sociálně patologických jevů. Ze spolupráce ustanovených pracovních skupin pak ještě v roce 2013 vznikl první Strategický plán sociálního začleňování, jehož konečná podoba byla zastupitelstvem obce odsouhlasena 21. 8. 2013.² Plán obsahoval 18 prioritních cílů s 84 specifickými opatřeními. Během následujících let se však začaly objevovat neshody a problémy ve fungování Lokálního partnerství, které nakonec po vzájemné dohodě vedly k předčasnému ukončení spolupráce s ASZ. Z výpovědí lokálních aktérů a dokumentů mapujících tehdejší situaci vyplývá, že k ukončení spolupráce došlo především na základě změny ve vedení obce po komunálních volbách v roce 2015 a následným *stále častějším neshodám ohledně smyslu a náplně činnosti pracovních skupin a priorit práce Lokálního partnerství*.³ Spolupráce tak byla ukončena k 8. 6. 2016 a převedena do režimu vzdálené podpory, která byla následně k 31. 12. 2016 také ukončena. V průběhu roku 2016 byl však Lokálním partnerstvím v rámci nově nastaveného Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL) ještě vytvořen navazující

² https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/d_14_ralsko_exit-pdf/

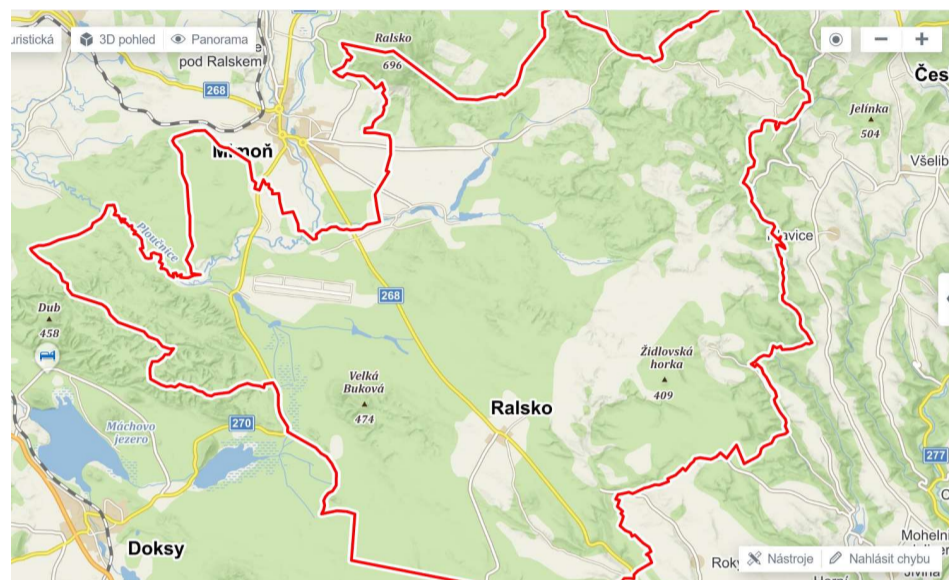
³ https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/d_14_ralsko_exit-pdf/

*Strategický plán sociálního začleňování na období 2016 – 2018*⁴, který je předmětem předkládané evaluace. Celý plán obsahuje 29 priorit a 121 specifických cílů, z části však zahrnuje cíle a opatření, které v předchozím plánu nebyly naplněny.

V rámci SPSZ 2016 - 2018 bylo připraveno celkem 8 projektových záměrů z operačních programů OP Z, OP VVV a IROP, nicméně k naplnění části připravovaných cílů a záměrů nakonec, kvůli předčasnému ukončení spolupráce, nedošlo. V říjnu 2016 tak byly podány jen žádosti o podporu projektu *Asistent prevence kriminality a komunitní práce ve městě Ralsko* a projektu *Sociální terénní pracovník ve vyloučených lokalitách města Ralsko*.

4.2 Geografický kontext

Obrázek 1: Vymezení obce Ralsko

Zdroj: www.mapy.cz

Obec Ralsko se nachází v Libereckém kraji v okrese Česká Lípa a spadá pod obec s rozšířenou působností (ORP) Mimoň. K 1. 1. 2019 zde žije 2 117 obyvatel. Počet obyvatel měl od roku 2011 do roku 2017 mírně vzestupný trend, po propadu mezi lety 2017 a 2018 opět roste. A roste také průměrný věk obyvatelstva, které v posledních deseti letech zestárlo o více než 5 let. I proto se město v současnosti snaží lákat na své území především mladé rodiny s dětmi a jeho prioritou je změna územního plánu tak, aby na území obce bylo těmto rodinám umožněno ve větší míře stavět.

Tabulka 1: Počet a průměrný věk obyvatel

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Počet obyvatel	2105	2036	2042	2054	2072	2073	2109	2131	2105	2117
Průměrný věk obyvatel	33,8	35,0	35,4	35,8	36,1	37,2	37,8	37,9	38,6	39,3

Zdroj: ČSÚ

Současná situace obce je úzce spjata s historií vojenského výcvikového prostoru Ralsko, který existoval od konce 40. let 20. století do roku 1991. Po zrušení tohoto prostoru vznikla k 1. 1. 1992 na většině území bývalého vojenského prostoru obec Ralsko, která se tak

⁴ https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/spsz_ralsko_2016-2018-pdf/

s rozlohou 171 km² stala 4. největší obcí v České republice. Obec vznikla sloučením 9 osad bývalého vojenského prostoru – Kuřívody, Ploužnice, Náhlov Hradčany, Boreček, Horní Krupá, Hvězdov, Jabloneček a Svěbořice, z nichž poslední dvě části zůstávají stále neobydleny.⁵ Všechny části jsou teritoriálně odděleny a tím částečně izolovány a některé mají základní občanskou vybavenost blíže ve městech, které se nacházejí za hranicemi Ralska (Mimoň, Osečná) než v Kuřívodech jako centru obce Ralsko. Ve městě Mimoň se kromě toho nachází také Kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR nebo OSPOD pro Ralsko.

Dědictvím vojenské minulosti jsou také chátrající objekty po sovětské armádě, ekologická zátěž (černé skládky, zbytky munice, zamořená půda v oblasti letiště atd., k tomu je potřeba přičíst znehodnocení spodních vod způsobené chemickou těžbou uranu v severních částech Ralska) a rovněž sociální skladba obyvatel. Specifický vývoj však přinesl i určitá pozitiva – na velké ploše (zejména v oboře Židlov) zůstala zachována unikátní příroda a nedošlo k vykácení lesů (ty představují kolem 80 % katastrálního území obce). Pozice města je ovšem ztížena skutečností, že většinu plochy jejího katastrálního území vlastní jiné subjekty, především Vojenské lesy a statky České republiky.⁶

4.3 Socioekonomický kontext a rozsah sociálního vyloučení v obci

4.3.1 Sociálně vyloučené lokality

Při zahájení spolupráce obce s ASZ v roce 2013 byla vytvořena situační analýza, která identifikovala dvě z 9 teritoriálně oddělených oblastí obce – Ploužnici a Náhlov – jako sociálně vyloučené lokality (SVL), v kterých žije téměř polovina obyvatel Ralska. Specifické příčiny tohoto stavu uvádíme níže pro každou lokalitu zvlášť, ale obecně je dán právě teritoriální izolací, prostorovou segregací sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených rodin, dědictvím specifické zástavby a infrastruktury po vojenském újezdu a nízkou občanskou vybaveností.

Podrobný stav lokalit uvádí zmiňovaná situační analýza a nedávný tematický výzkum zaměřující se na bezpečnost a prevenci kriminality⁷.

Sídlíště Ploužnice

Zahrnutí Ploužnice pod obec Ralsko se může zdát z prostorového hlediska nelogické. Správní centrum města Ralsko jsou Kuřívody, které jsou od Ploužnice vzdáleny 7 km, Mimoň je vzdálena pouze 3 km. Právě tato teritoriální izolace je jedním z důvodů řady specifíků a problémů sídlíště.

Celá oblast Ploužnice má okolo 800⁸ obyvatel, z nichž převážnou většinu tvoří obyvatelé sídlíště Ploužnice. Po zrušení vojenského prostoru byly všechny byty na sídlíšti Ploužnice ze státního vlastnictví převedeny na města Ralsko i Mimoň. Ralsko však některé z nich postupem času prodalo soukromníkům. V současnosti vlastní Mimoň 4 bytové domy, Ralsko 2 domy. Všechny byty za pomoci dotací opraveny a jsou obývány. Z ostatních objektů v soukromém vlastnictví zbývají pouze skelety. Město Ralsko mělo později zájem některé budovy znovu odkoupit, nepodařilo se jim však soukromé zájemce tzv. „přehodit“. Podle dostupných informací od aktérů obce je z jednoho soukromého panelového domu v současnosti budována oficiálně ubytovna pro zahraniční dělníky. Aktéři ve svých výpovědích však vyjádřili obavu, že

⁵ www.mestoralsko.cz

⁶ https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/sa_ralsko_fin-pdf/

⁷ Tematický výzkum bezpečí, 2020

⁸ https://www.czso.cz/documents/10180/20567175/4116-13_e.pdf/9f5ebc46-a354-433d-ae66-8b3283ad8745?version=1.0

by v budoucnu v této ubytovně mohlo docházet k obchodu s chudobou a že by ubytovna mohla mít rovněž negativní vliv na bezpečnostní situaci v lokalitě.

Vznik sociálně vyloučené lokality v místě oslovení aktéři popisují jako postupné sestěhování sociálně slabších obyvatel z jiných měst, kde z různých důvodů přicházejí o bydlení. Ploužnice tyto obyvatele lákala především nízkými nájmy. Postupně se zde vytvořila velmi pestrá etnická skladba (Češi, Romové, Slováci, Rusové, Čečenci, Ukrajinci, Vietnamci,...). Podle výpovědí ralských aktérů jsou především byty, které vlastní město Mimoň stále velmi levné, podstatně levnější než ve městě Mimoň, což dále láká sociálně slabší obyvatele. V současnosti se mezi městy jedná o možnosti prodeje mimoňských bytů městu Ralsku, což by dle některých výpovědí mohlo tuto situaci zlepšit stejně jako některé problémy s hygienou a pořádkem v mimoňských bytech, na které si aktéři stěžují⁹.

Mezi priority města byla v situační analýze z roku 2013 zahrnuta oprava kanalizační sítě na Ploužnici a výstavba kombinované cyklo- a pěší stezky podél silnice vedoucí mezi Ploužnicí a Mimoní, která by podstatně zvýšila bezpečnost a možnost dopravy do Mimoně jako nejbližšího centra občanské vybavenosti. K realizaci opatření zatím nedošlo, nicméně ještě před dokončením evaluační zprávy došlo na schůzi zastupitelstva města 25. 5. 2020 ke schválení přijetí dotace na tuto výstavbu.

Náhlov

V Náhlově v současnosti žije přibližně 150 osob. Tato část obce je opět značně teritoriálně izolovaná, z hlediska vzdálenosti do centra Ralska ještě více než Ploužnice. Silnice vedoucí do Kuřívod přes bývalý vojenský prostor není sjízdná po celý rok a vzdálenost mezi Kuřívody a Náhlovem se tak pohybuje mezi 18 – 30 km (podle možnosti jet přes vojenský prostor). Město Osečná je oproti tomu vzdáleno 5 km, a proto jsou obyvatele Náhlova vázáni spíše na tamní občanskou vybavenost včetně mateřské a základní školy. Problém působí také to, že Náhlov leží tzv. na hranici bývalých okresů - zatímco město Ralsko jako takové spadá pod obec s rozšířenou působností Česká Lípa, město Osečná již patří do správního obvodu města Liberce, což městu Ralsko v Náhlově podle slov jeho představitelů komplikuje některá správní rozhodnutí.¹⁰

Dnešní stav lokality byl historicky ovlivněn nejprve zrušením vojenského prostoru a následně redukcí náhlovského zemědělského družstva, z něž dnes zůstal pouze menší podnik, a také migrací obyvatel z Mělníka i jiných měst. Za SVL zde bylo označeno 6 bytových domů. Město Ralsko ani jiné obce zde nevlastní žádné byty, vše je v rukou soukromníků. Několik bytů je obýváno přímo svými vlastníky, ostatní byty jsou vlastněny třemi soukromými osobami, které je dále pronajímají. Dle výpovědí obyvatel se jednání minimálně jednoho z nich dá považovat za tzv. obchod s chudobou – nájem jsou podstatně vyšší než nájem např. v městských bytech na Ploužnici, stav bytů neodpovídá výši nájmu, nájemné se liší podle toho, zda nájemník pracuje nebo je evidovaný na úřadu práce a pobírá dávky hmotné nouze. Jeden z majitelů údajně pronajímá minimálně jeden byt nájemníkům vždy pouze na jeden měsíc a to již řadu let po sobě.

4.3.2 Kriminalita

I přes pozitivní vývoj indexu kriminality a počtu trestných činů a přestupků, zůstává v Ralsku kriminalita problémem, což potvrzuje i zájem města vytvořit pro oblast bezpečnosti a prevence kriminality tematický akční plán a získat tak dotační podporu pro navazující projekty

⁹ Tematický výzkum bezpečí, 2020

¹⁰ https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/sa_ralsko_fin-pdf/

osvědčených asistentů prevence kriminality a domovníků. 15. dubna 2020 byl tematický akční plán Radou města Ralsko schválen.

Za problematické oblasti aktéři považují užívání a distribuci drog, a to především mezi mládeží, a krádeže, především krádeže aut. Podle dostupných dat k nárůstu trestné činnosti za obvodní oddělení PČR Mimoň kriminalita od roku 2014 do 2016 rostla, od roku 2016 dosud však klesá, v posledním roce čísla spíše stagnují.

Velkou část z celkové kriminality tvoří majetkové trestné činy – v oblasti Mimoň to mezi lety 2015 – 2019 bylo 39% – 49%, ve statistikách pro samotné Ralsko se pak podíl ještě zvětšil. Do roku 2017 se pohyboval kolem 70%, pak náhle klesl na 40 % v roce 2018 a 45% v roce 2019. To koresponduje i s výpověďmi aktérů, kteří za značný problém označují krádeže aut, zejména v houbařské sezóně, kdy do v této oblasti vyhlášeného Ralska najíždí řada houbařů, kteří své automobily nechávají zaparkované u silnice. Dle výpovědí a odhadu aktérů je minimálně třetina veškeré trestné činnosti v Ralsku páchaná místními obyvateli.

Tabulka 2: Index kriminality a počet trestných činů v ORP Mimoň a v celé ČR

období	Mimoň		ČR	
	index kriminality	počet trestných činů	index kriminality	počet trestných činů
1/2015 – 12/2015	246,5	308	236,2	247 628
1/2019 – 12/2019	152,8	192	189,6	198 839
pokles v p.b.	TČ	38 p.b.		21 p.b.

Zdroj: mapakriminality.cz

4.3.3 Dávky

V Analýze pocitu bezpečí z roku 2017 je uvedena tabulka s vývojem vyplácení dávek hmotné nouze a příspěvku na bydlení za celou ORP Mimoň. Evidence ukazuje, že všechny tyto dávky kromě Mimoňské okamžité pomoci (MOP) mezi lety 2013 – 2016 rostly. Od roku 2016 do roku 2019 však počet vyplacených dávek v celé České republice i v obci Ralsko (tentokrát máme již k dispozici evidenci za samotné Ralsko) setrvale klesá. Ve zmiňované analýze je počet vyplacených dávek vnímán jako hlavní indikátor chudoby a sociálního vyloučení a na základě nárůstu mezi lety 2013 – 2016 analýza usuzuje, že dochází k prohlubování těchto jevů. V takovém případě by od roku 2016 muselo docházet k opačnému vývoji, tedy zmírňování chudoby a sociálního vyloučení. V Ralsku dokonce k výraznému, neboť podle dat v tabulkách níže se počet vyplacených dávek i jejich celková suma snížila mezi lety 2016 a 2019 procentuálně podstatně více než na úrovni celé České republiky. Takový závěr by však byl značně zjednodušený. I přes výrazný pokles počtu vyplacených dávek v posledních letech se počet osob ohrožených sociálním vyloučením podle výpovědí výrazně nezměnil. Klesající počet vyplacených dávek v posledních letech souvisí výrazně spíše s celorepublikovým trendem posledních let, kdy pozorujeme, že se vinou nulové valorizace životního minima a zároveň rostoucí výše minimální mzdy rozšiřuje segment obyvatel, kteří mají velmi nízké příjmy, a s ohledem na rostoucí životní náklady žijí na hranici chudoby, přesto však při sečtení příjmu své domácnosti nemají nárok na dávku pomoci v hmotné nouzi (HN). Nicméně svoji roli na úrovni celé ČR hraje bez pochyby také skutečnost pozitivního vývoje v ekonomické oblasti a na legálním (možná částečně i nelegálním) trhu práce.

Tabulka 3: Počet vyplacených dávek v Ralsku mezi lety 2016 -19¹¹

Doplatek na bydlení				Příspěvek na živobytí			
2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
34	27	18	13	58	46	29	24

Zdroj: MPSV

Tabulka 4: Změna počtu vyplacených dávek mezi lety 2016 – 2019

	Příspěvky na bydlení (%)	Příspěvky na živobytí (%)	Doplatky na bydlení (%)
Ralsko	-30,1 %	-58,6 %	-63 %
ČR	-25,3 %	-49,7 %	-47,2 %

Zdroj: MPSV

Tabulka 5: Změna sumy vyplacených dávek mezi lety 2016 – 2019

	Příspěvky na bydlení (%)	Příspěvky na živobytí (%)	Doplatky na bydlení (%)
Ralsko	-23,8 %	-67,3 %	-72,3 %
ČR	-23,5 %	-55,8 %	-45,2 %

Zdroj: MPSV

4.3.4 Sociální služby

Při Městském úřadu Ralsko působí v současnosti 2 terénní pracovníce, což většina aktérů, s kterými byly vedeny rozhovory, považuje v současnosti za dostatečné. Od roku 2017 do konce roku 2019 byla část činnosti terénních pracovníků financovaná prostřednictvím projektu KPSVL *Sociální terénní práce ve vyloučených lokalitách města Ralsko*¹². Indikátory projektu byly naplněny a také podle závěrečné evaluační zprávy¹³ byl projekt veskrze úspěšný. V současné době se proto jedná o nastavení a podání žádosti o nový projekt financovaný ze zdrojů ESF, jež by byl specificky zaměřen na prevenci ztráty bydlení.

V současné době je jedinou další organizací poskytující sociální služby Oblastní charita Most, která v místní části Náhlov provozuje Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM). V minulosti však v Ralsku působily také další organizace – Lampa, z.s. provozovala NZDM na Ploužnici, organizace Člověk v tísní zřídila také na Ploužnici předškolní klub Klubík a další volnočasové aktivity provozovala organizace Tosara. Ralsko také dvakrát měsíčně navštěvovali pracovníci českolipského K-centra organizace Most k naději. Tyto organizace však z různých důvodů popsanych v evaluační části této zprávy svůj provoz v Ralsku ukončily.

Ralsko je oblastí s extrémně vysokým podílem osob v exekuci (22,74 % v roce 2017¹⁴). Jedna z terénních pracovníků se proto specificky zaměřuje na poradenství spojené s dluhy a oddlužování. Toto poradenství je poskytováno ambulantně i terénní formou a ve spolupráci s externím subjektem – advokátem v České Lípě, který s terénní pracovníky spolupracuje na

¹¹ tabulka obsahuje průměry z ročního úhrnu počtu příjemců

¹² reg. č.: CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0006116

¹³ https://mestoralsko.cz/wp-content/uploads/2020/02/Zaverecna-evaluacni-zprava-Ralsko-11_2019.pdf

¹⁴ www.mapaexekuci.cz

insolvenčních návrzích. Jiná služba odborného sociálního poradenství v současné době ve městě nepůsobí.

Více informací o aktuálním stavu sociálních služeb v Ralsku je možno nalézt ve zprávě z tematického výzkumu realizovaného na jaře 2020¹⁵, který se věnuje tématu bezpečnosti.

4.3.5 Zaměstnanost

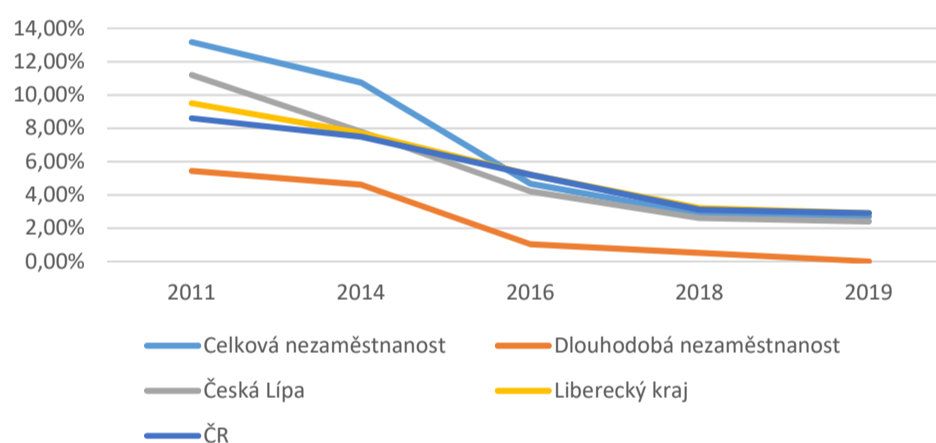
K lednu 2020 bylo v Ralsku z celkového počtu 1 429 ekonomicky aktivního obyvatelstva 38 dosažitelných uchazečů o zaměstnání a 20 volných míst evidovaných na ÚP.¹⁶ V souladu s celorepublikovým trendem nezaměstnanost v Ralsku v posledních letech klesala, mezi lety 2014 a 2016 dokonce velmi prudce a od roku 2016 je nezaměstnanost obce menší než průměr Libereckého kraje i celé České republiky. Tento pokles souvisí pravděpodobně především s pozitivní ekonomickou situací po krizi a nárůstem pracovních míst v průmyslových podnicích v okolních městech (Škoda Mladá Boleslav, Johnson Controls, Diamo a Trimco).¹⁷ Podíl nezaměstnaných osob se však stále drží nad průměrem okresu Česká Lípa. Od roku 2014 postupně klesal také podíl dlouhodobé nezaměstnanosti na celkové nezaměstnanosti - z 43 % na 18 %.

Tabulka 6: Změna sumy vyplacených dávek mezi lety 2016 – 2019

	2011	2014	2016	2018	2019
Celková nezaměstnanost	13,18 %	10,74 %	4,66 %	2,83 %	2,7 %
Dlouhodobá nezaměstnanost	5,43 % (41,2)	4,6 % (42,8)	1,03 % (22,1)	0,52 % (18,3)	X ¹⁸
okres Česká Lípa	11,2 %	7,8 %	4,2 %	2,6 %	2,4 %
Liberecký kraj	9,5 %	7,7 %	5,2 %	3,2 %	2,9 %
ČR	8,6 %	7,5 %	5,2 %	3,1 %	2,9%

Zdroj: MPSV a www.mapanezamestnanosti.cz

Graf 1: Nezaměstnanost v Ralsku a srovnání s okresní, krajskou a celostátní úrovní

Zdroj: MPSV a www.mapanezamestnanosti.cz

¹⁵ Charvát, Petr: Tematický výzkum: Bezpečnost v Ralsku. *Agentura pro sociální začleňování*, duben 2020.

¹⁶ Statistika MPSV

¹⁷ https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/d_14_ralsko_exit-pdf/

¹⁸ Data nejsou k dispozici

Již v průběhu plnění prvního Strategického plánu sociálního začleňování na období 2013 – 2015 město Ralsko zřídilo 10 pozic VPP na úklid a údržbu zeleně, které byly průběžně obsazovány. Prostřednictvím projektu Získej práci od Úřadu práce, pak 5 osob z VPP získalo zaměstnání na běžném trhu práce. O jejich udržení na získané pozici nejsou bohužel data k dispozici.

5 Evaluace Strategického plánu sociálního začleňování 2016 – 2018 města Ralsko

Obec Ralsko začalo spolupracovat s Agenturou pro sociální začleňování již v roce 2012. Evaluovaný plán je proto již druhým strategickým plánem sociálního začleňování v této obci, který navazuje na předchozí SPSZ pro období 2013 – 2015.

5.1 Tematické zúžení

Po provedení několika pilotních evaluací se ukázalo, že komplexní evaluace SPSZ, tj. evaluace dopadů všech realizovaných cílů a opatření, je kapacitně značně náročná, přičemž náročnost se zvyšuje v závislosti na velikosti obce. Opatření navíc v některých tematických oblastech mají menší rozsah a záběr a jejich vliv na celkovou situaci v dané oblasti je méně významný, a zároveň předvídatelný i bez podrobné evaluace. Proto jsme přistoupili k tematickému zúžení evaluace. **Evaluační zpráva se tak vždy zaměří na zhodnocení jen určité vybrané oblasti** definované v SPSZ na základě tematických oblastí řešených Agenturou pro sociální začleňování. Při výběru oblasti je přihlédnuto ke specifickým evaluované lokality – rozsahu realizovaných opatření tematické oblasti v dané lokalitě a dalšímu plánovanému zaměření obce v oblasti sociálního začleňování – i k zajištění pestrosti evaluovaných témat napříč lokalitami. Na základě uvedených hodnotících aspektů byla **v obci Ralsko vybrána pro evaluaci oblast bezpečnosti a prevence sociálně patologických jevů, v rámci které se řada cílů zaměřuje na podporu sociálních služeb.**

5.2 Evaluované priority, cíle a opatření SPSZ

Opatření tohoto plánu z velké většiny navazují na opatření s plánu prvního, doplňují je, rozšiřují, případně znovu uvádějí opatření nenaplněná.

Tabulka 7: Plnění priorit, cílů a opatření SPSZ 2016 – 2018

Priorita 3.1	Zabezpečit potřebné sociální a prorodinné služby
Hlavní cíl 3.1.1	Od ledna 2016 je zabezpečeno zázemí pro SAS, TSP a od pol. 2017 pro další služby
Specifický cíl 3.1.1.1	Je udrženo zázemí pro TSP v bytě na Ploužnici
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Každá terénní pracovnice má pro výkon své činnosti na Ploužnici svůj byt poskytovaný městem.
Specifický cíl 3.1.1.2	Od 2016 je provizorně zabezpečeno zázemí pro SAS na Ploužnici
Splnění/nesplnění	Odůvodnění

ano	Město Ralsko poskytuje na Ploužnici prostory pro výkon SAS organizací Centrum pro zdravotně postižené.
Specifický cíl 3.1.1.3	Do konce 2017 je na Ploužnici otevřeno centrum sociálních služeb (CSS; zázemí pro různé aktivity včetně sociálních služeb). Součástí centra je NZDM, SAS, předškolní klub a rodinné centrum, právní a dluhová poradna, atd.
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Centrum se nepodařilo vybudovat. Je vytvořený projekt, který je zatím z nedostatku finančních zdrojů odložený.
Hlavní cíl 3.1.2	Od ledna 2016 jsou poskytovány sociální a prorodinné služby
Specifický cíl 3.1.2.1	Od 2016 SAS – terénně 3 úvazky, kapacita cca 30 rodin (Ploužnice + Náhlov), cca 10 rodin na jednoho pracovníka
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	SAS provozuje Centrum pro zdravotně postižené na žádost OSPOD Česká Lípa a pro zájemce také Lampa z.s. v Mimoni. Služba však na Ploužnici a Náhlově není vykonávána v cílené kapacitě. Dle výpovědi terénních sociálních pracovníků města Ralsko nejvíce cílová skupina o službu velký zájem.
Specifický cíl 3.1.2.2	Od 2016 funguje TSP města – 1,5 úvazku (120 klientů ročně)
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	2 terénní sociální pracovníce na 1,5 úvazek, které v letech 2016 – 2019 měly ročně 119 – 142 aktivních klientů.
Specifický cíl 3.1.2.3	Od 2016 bude v Náhlově ambulantně působit NZDM (každý všední den a v sobotu)
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	NZDM v Náhlově provozuje Farní charita Most v rozsahu 3 úvazků.
Specifický cíl 3.1.2.4	od 2016 bude na Ploužnici NZDM
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano (po roce 2019 dále nepokračuje)	Do konce roku 2019 bylo provozováno na Ploužnici NZDM organizací Lampa z.s. v prostorách města Mimoň. Tyto prostory již však dále město organizaci nepronajalo, služba tedy přestala být přímo na Ploužnici poskytována.
Specifický cíl 3.1.2.5	Od 2017 bude na Ploužnici NZDM ambulantně v tzv. Ruské škole
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	NZDM mělo být součástí centra budovaného v rámci cíle 3.1.1.3 – projekt pozastaven.
Specifický cíl 3.1.2.6	od 2016 – předškolní klub na Ploužnici – 2 úvazky – okamžitá kapacita 15 dětí
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano (od roku 2019 dále nepokračuje)	Člověk v tísni do srpna roku 2019 provozoval v bytě na Ploužnici předškolní klub Klubík. Po rozšíření MŠ Kuřívody se svozem z Ploužnice do Kuřívod zdarma se další provozování předškolního klubu jeví aktérům jako nadbytečné.
Specifický cíl 3.1.2.7	Od poloviny 2017 bude předškolní klub a rodinné centrum pod SAS (na Ploužnici/ Ruská škola)
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Mělo být součástí centra budovaného v rámci cíle 3.1.1.3 – projekt pozastaven.
Specifický cíl 3.1.2.8	Od roku 2016 je zahájena činnost Otevřeného klubu v maringotce na Ploužnici pro 30 dětí a mladistvých ročně
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Otevřený klub ani maringotka nebyly realizovány.
Specifický cíl 3.1.2.9	Od roku 2016 bude zabezpečeno dluhové a právní poradenství (2x do měsíce pro cca 50 klientů ročně)

Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Poradenství probíhá v rámci TSP. Svě dluhy řeší ročně nadpoloviční počet klientů TSP.
Priorita 3.2	Zajistit zdravý osobnostní vývoj dětí a mládeže v sociálně vyloučených rodinách (zdravé rodinné klima)
Hlavní cíl 3.2.1	Od ledna 2016 bude fungovat prevence pro případy zanedbání výchovy a zdravého rozvoje dětí pro 30 dětí a rodin ročně
Specifický cíl 3.2.1.1	Od r. 2016 vznikne SAS pro kapacity 30 dětí a rodin ročně
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	SAS provozována na Ploužnici, ale nikoliv v požadované kapacitě.
Specifický cíl 3.2.1.2	Zachovat TSP města – v úvazcích 1.0 + 0.5 (metod. vedení) od 2016
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Dvě terénní sociální pracovníce na 1,5 úvazek působí v Ralsku dosud.
Specifický cíl 3.2.1.3	Od ledna 2016 bude poskytována pomoc potravinové banky pro potřebné rodiny v celém Ralsku
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	OSPOD Mimoň poskytuje potřebným rodinám potravinové balíčky získané z Liberecké potravinové banky, mimo jiné také opatrovancům ralské sociální pracovníce.
Hlavní cíl 3.2.2	Zhruba 50 rodičů ze sociálně vyloučených lokalit je ročně podpořeno v získávání rodičovských kompetencí
Specifický cíl 3.2.2.1	Od r. 2016 je poskytována SAS s kapacitou 30 rodin ročně
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	SAS provozována na Ploužnici, ale nikoliv v požadované kapacitě.
Specifický cíl 3.2.2.2	Zachovat TSP města – v úvazcích 1.0 + 0.5 (metod. vedení) od 2016
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Dvě terénní sociální pracovníce na 1,5 úvazek působí v Ralsku dosud.
Specifický cíl 3.2.2.3	Od poloviny 2017 je otevřeno rodinné centrum
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Mělo být součástí centra budovaného v rámci cíle 3.1.1.3 – projekt pozastaven.
Hlavní cíl 3.2.3	Zajistit zdravou výživu dětí/ pravidelné stravování
Specifický cíl 3.2.3.1	Od ledna 2016 bude poskytována pomoc potravinové banky pro potřebné rodiny v celém Ralsku
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	OSPOD Mimoň poskytuje rodinám potravinové balíčky získané z Liberecké potravinové banky, mimo jiné také opatrovancům ralské sociální pracovníce.
Specifický cíl 3.2.3.2	Zajištění obědů v MŠ a ZŠ pro min. 5 dětí z rodin v hmotné nouzi – každoročně od 2016
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Obědy získává škola přes projekt od Libereckého kraje, přesný počet se nepodařilo zjistit.
Priorita 3.3	Snížení počtu a míry zadlužených lidí, prevence zadlužování
Hlavní cíl 3.3.1	Přibližně 100 zadlužených osob je ročně oddlužováno
Specifický cíl 3.3.1.1	Od ledna 2016 je 70 lidí ročně oddlužováno prostřednictvím spolupráce s TSP (viz 3.2.1.2 a 3.2.2.2)
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	V rámci TSP řeší nadpoloviční počet klientů (50 – 70) ročně své dluhy. Oddlužení zatím soudem schváleno pro 10 osob.
Specifický cíl 3.3.1.2	Vznik proti-dluhové poradny na Ploužnici – fungující 2x do měsíce 3 hodiny pro cca 50 klientů ročně
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	V rámci TSP řeší nadpoloviční počet klientů (50 – 70) ročně své dluhy.
Specifický cíl 3.3.1.3	Od ledna 2016 řeší 50 osob ročně své dluhy v právní poradně

Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	V rámci TSP řeší nadpoloviční počet klientů (50 – 70) ročně své dluhy.
Specifický cíl 3.3.1.4	TSP a bytová správa spolupracují na tvorbě splátkových kalendářů či odpracování dluhu - vůči městu
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	V rámci TSP dosud nastaveno 27 splátkových kalendářů různého druhu, mimo jiné také na dluhy za bydlení.
3.3.2	Od ledna 2016 zvýšení finanční gramotnosti u 100 dětí ročně
3.3.2.1	Od ledna 2016 je 100 dětí ročně v NZDM a ZŠ zasaženo programem finanční gramotnosti
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	V NZDM a ZŠ nebyly ve sledovaném období realizovány programy finanční gramotnosti.
Priorita 3.4	Posílit bezpečnost na území Ralska
Hlavní cíl 3.4.1	Pocit bezpečnosti na území Ralska se v období od roku 2015 do 2016 zvýší
Specifický cíl 3.4.1.1	Zpracovat studii pocitu bezpečí do roku 2016
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Analýza pocitu bezpečí byla zpracována v roce 2017 v rámci projektu Asistent prevence kriminality a komunitní práce ve městě Ralsko (reg.č.: CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0006115).
Specifický cíl 3.4.1.2	Udržet 4 APK do r. 2016 z finančních zdrojů města, od roku 2017 z OPZ
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Od 1.1.2017 do 31.12.2019 ve městě působí 4 APK v rámci projektu Asistent prevence kriminality a komunitní práce ve městě Ralsko (reg.č.: CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0006115).
Specifický cíl 3.4.1.3	Od roku 2016 napojit kamerový systém na PČR OOP (Obvodní oddělení Mimoň
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Kamerový systém je provozován Městskou policií Ralsko.
Specifický cíl 3.4.1.4	Od roku 2016 rozšířit KS o dvě kamery na Ploužnici a 1 v Kuřívodech
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Rozšíření z dotace MV. V současnosti jsou 3 kamery na Ploužnici, 2 v Kuřívodech a jedna v Náhlově.
Specifický cíl 3.4.1.5	Od roku 2016 se zlepšil veřejné osvětlení v Náhlově a na Ploužnici
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	V roce 2015 byla zadána a realizována veřejná zakázka na rekonstrukci veřejného osvětlení v částech Ploužnice a Hvězdov.
Specifický cíl 3.4.1.6	Od 2016 je zahájena činnost domovníků na Ploužnici (byty Ralska; 2 osoby)
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	V Ralsku působí 5 domovníků – preventistů z dotace MV, která bude ukončena v březnu 2020. Město má zájem podat projekt v rámci KPSVL na udržení 4 pozic domovníků.
Priorita 3.5	Předcházet rizikovému chování dětí a mládeže a účinně je řešit
Hlavní cíl 3.5.1	U 120 dětí a mládežníků ročně jsou od 2016 učiněny kroky vedoucí k předcházení užívání OPL
Specifický cíl 3.5.1.1	Od 2016 je zajištěn program prevence kriminality / osvětová činnost v oblasti drog pro školy v NZDM a ZŠ, jímž je zasaženo 100 dětí ročně
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	V rámci příměstského tábora a ve školách Městská policie poskytuje přednášku na téma prevence kriminality a zneužívání drog.
Specifický cíl 3.5.1.2	Od času 2016 se ročně 80 dětí účastní volnočasových aktivit nebo je klientelou NZDM
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Plněno v rámci provozu NZDM na Ploužnici a v Náhlově.
Hlavní cíl 3.5.2	Míra rizikového chování u 200 dětí a mládeže se sníží od času 2016

Specifický cíl 3.5.2.1	Od 2016 je zajištěn program prevence kriminality / osvětová činnost v oblasti drog pro školy v NZDM a ZŠ, jímž je zasaženo 100 dětí ročně
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	V rámci příměstského tábora a ve školách Městská policie poskytuje přednášku na téma prevence kriminality a zneužívání drog.
Specifický cíl 3.5.2.2	Od 2016 se ročně 80 dětí z lokality Náhlov a Ploužnice účastní volnočasových aktivit a programu v NZDM a od poloviny 2017 70 dětí na Ploužnici
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Částečně plněno v rámci provozu NZDM na Ploužnici a v Náhlově.
Specifický cíl 3.5.2.3	Od časa 2016 proběhnou ročně tábory pro 50 dětí z Ralska a 10 víkendových pobytů pro 70 dětí; nyní realizováno v rámci PK MVČR
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Celovíkendové programy provozovala již od roku 2010 organizace Tosara pro děti z Ploužnice i Náhlova (14 celovíkendových programů v roce 2016, v dalších letech 15 – 87 dětí v roce 2016, 88 dětí v roce 2017, 75 dětí v roce 2018).

6 Hlavní zjištění

6.1 Dopady

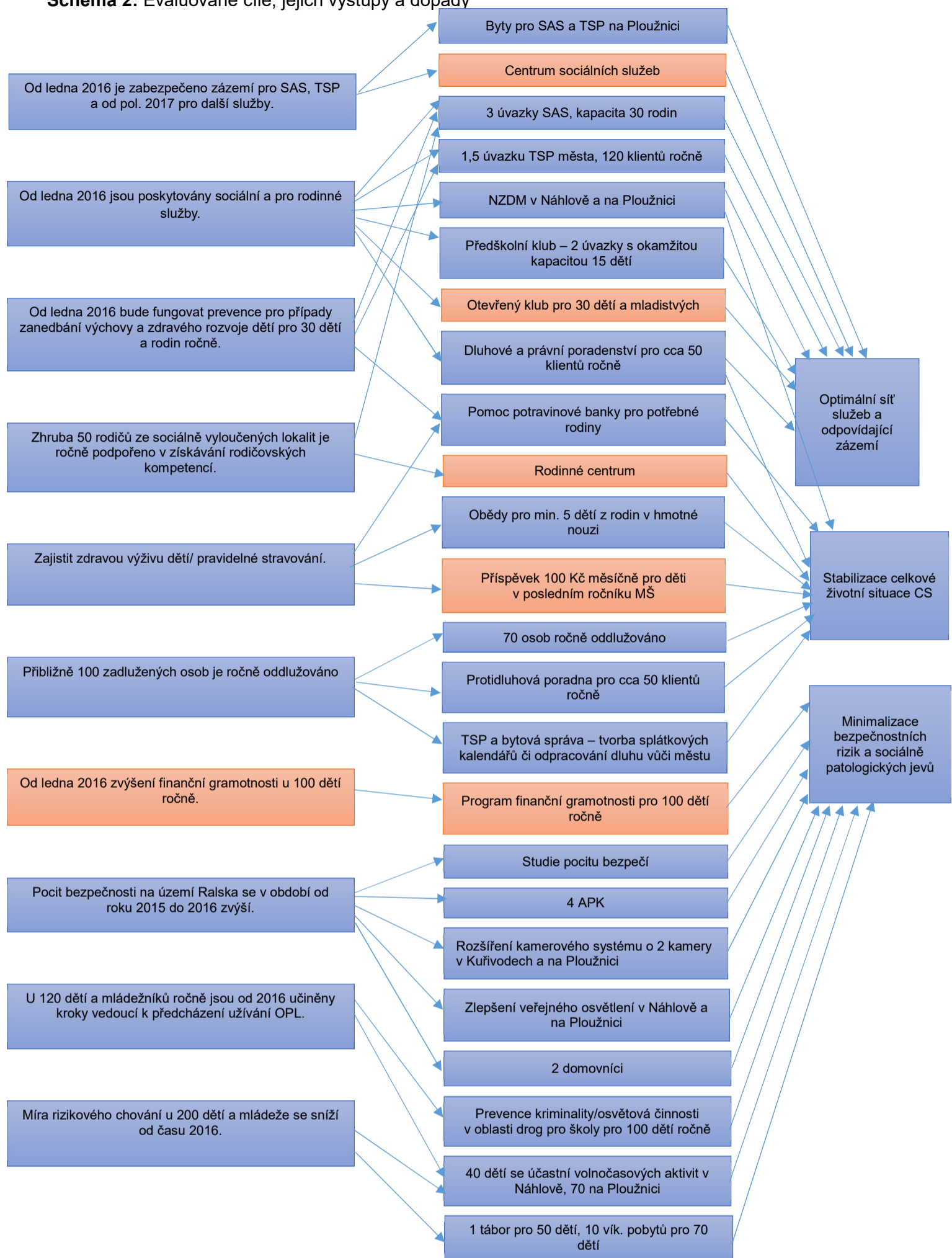
V SPSZ 2016-2018 nejsou jednoznačně definovány očekávané dopady, proto jsme při jejich stanovení vycházeli ze SWOT analýzy strategického plánu, konkrétně z problémů a slabých stránek jednotlivých oblastí definovaných v analytické části SPSZ.

Na základě toho jsme stanovili 3 dlouhodobé dopady:

1. Optimální síť služeb a jejich zázemí
2. Stabilizace celkové životní situace cílové skupiny
3. **Minimalizace bezpečnostních rizik a sociálně patologických jevů**

Podrobné propojení cílů definovaných v SPSZ, výstupů plánovaných opatření a definovaných dopadů s vyznačením toho, které cíle a výstupy byly naplněny (modře) a které nikoliv (červeně) je ilustrováno v následujícím schématu. Dále se budeme věnovat popisu jednotlivých služeb a projektů, jejich výstupů a výsledků, které budou dále zhodnoceny v kontextu jejich očekávaných dopadů.

Schéma 2: Evaluované cíle, jejich výstupy a dopady

Přibližně čtvrtina specifických cílů definovaných v SPSZ města Ralsko pro období 2016 – 2018 nebyla v definovaném rozsahu splněna nebo cíle byly splněny pouze částečně. Podařilo se zavést a pokračovat v projektech asistentů kriminality a domovníků, rozšířil se rovněž kamerový systém. Jsou pořádány preventivní besedy ve školách a letní tábory, provozovány některé z naplánovaných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a dále úspěšně pokračuje provozování terénní sociální práce pod městem, které sociálním pracovníkům poskytuje potřebné zázemí. V minulých letech působila na Ploužnici také sociálně aktivizační služba, která však nikdy neobsáhla naplánovanou kapacitu, a dnes v rámci celého Ralska prakticky provozována není. Většinu zatím nenaplněných cílů však město Ralsko zahrnuje do navazujícího Strategického plánu pro období 2018 - 2021¹⁹, který si vytvořilo i přes již ukončenou spolupráci s ASZ.

V následujících podkapitolách zhodnotíme definované dopady cílů SPSZ, které lze necelé 2 roky po ukončení platnosti plánu zhodnotit. Pro budoucí strategické plánování doporučujeme stejné dopady dále hodnotit a pozorovat jejich změnu s časovým odstupem například vždy jednoho roku.

6.1.1 Dopad č. 1: Optimální síť služeb (sociálních a volnočasových aktivit) a jejich zázemí

V rámci prvního strategického plánu na období 2013 – 2015 došlo ve městě Ralsko k rozšíření zejména volnočasových aktivit pro děti – pravidelné kroužky, tábory - a rozšíření terénní sociální práce. Situační analýza z roku 2013 i Komunitní plán sociálních služeb města Ralsko pro období 2016 – 2020 popisuje potřebnost sociálně aktivizační služby v obci, zejména v lokalitě Ploužnice. Z toho důvodu bylo opatření na zavedení této služby alespoň pro 30 rodin definováno také v evaluovaném SPSZ 2016 – 2018. Nicméně službu se v požadovaném rozsahu nepodařilo v obci zavést. **SAS provozuje pouze organizace Lampa z.s. v sousedním městě Mimoň, kam mohou zájemci o službu dojíždět.**

Dle výpovědí aktérů nemá město v současnosti o SAS ani zájem. Současné množství a nastavení služeb postavených především na terénní sociální práci města považují za dostatečné. Podle terénních pracovníků nemá o SAS zájem ani cílová skupina sociálně vyloučených osob nebo osob sociálním vyloučením ohrožených. Někteří aktéři zmiňují potíže, která nastaly, když se v SVL, zejména na Ploužnici, vyskytlo více provozovatelů různých služeb – problémy s přesouváním klientů, neshody v rámci LP aj. Tyto problémy zástupce města dle všeho odrazují od další spolupráce s neziskovými organizacemi či jiným subjekty a je očividné, že by rádi co nejvíce služeb a zakázek řešili v rámci terénní sociální práce pod městem. Služba je však stále součástí dvou plánovaných opatření v navazujícím SPSZ na období 2018 – 2021 a to ve formě práce s rodinou v terénu a doučování v rodinách. Navíc, **i z popisu situace SVL v Ralsku ze strany jednotlivých aktérů vyplývá potřebnost SAS jako služby, která pracuje s celou rodinou, neboť i přes výrazný posun v práci s mládeží v posledních letech zůstává u této cílové skupiny značný výskyt sociálně patologických jevů (distribuce a užívání drog, kriminalita).**

Co se týče kapacity terénní sociální služby a kapacity NZDM, oslovení aktéři města je v současnosti považují za dostatečné stejně jako volnočasové kroužky nabízené městem na Ploužnici. Zbylí aktéři působící v lokalitě si nicméně dostatečností služeb a vyžití zejména pro děti a mládež nejsou jisti. Po rozšíření mateřské školy v Kuřívodech a zavedení bezplatného každodenního autobusového svozu do této MŠ mezi Ploužnici a Kuřívody také zástupci města

¹⁹ https://mestoralsko.cz/wp-content/uploads/2019/10/strategicky_plan_soc_zacl.pdf

nepovažují za nutné provozovat speciální předškolní klub na Ploužnici, který zde byl do roku 2019 provozován organizací Člověk v tísni.

Všichni oslovení aktéři shodně oceňují zavedení 4 asistentů prevence kriminality (APK) v rámci projektu *Asistent prevence kriminality a komunitní práce ve městě Ralsko* a 5 domovníků – preventistů v rámci projektu *Domovník - preventista, účinný nástroj sociálního začleňování a podpory sociálně situační prevence v obci*. Po prvotní nedůvěře jsou nyní asistenti i domovníci nezbytnými aktéry v SVL – a to jak pro město, tak i pro obyvatele SVL. Z toho důvodu se v současnosti jedná o návazném projektu financovaném z OP Zaměstnanost, který by zahrnoval 4 APK a 4 domovníky – preventisty. Více o přínosu těchto zaměstnanců je popsáno v kapitole Minimalizace bezpečnostních rizik a sociálně patologických jevů.

Mezi některými aktéry došlo k zintenzivnění spolupráce, došlo k posílení stávajících služeb (TSP, NZDM) a služby jsou vzájemně provázány i dostatečně navázány na aktéry jako OSPOD, Úřad práce apod. **Současné nastavení sítě služeb v obci však nelze jednoznačně označit za optimální ve smyslu odpovídající požadavkům a opatřením naplánovaným v dokumentu SPSZ 2016 – 2018 a zároveň ve smyslu dostatečného pokrytí potřeb cílové skupiny. V Ralsku chybí v dostatečné kapacitě sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi.** Poskytování SAS některými organizacemi v okolí svým rozsahem nenaplnuje plánovaný cíl v SPSZ. Komunitní plán sociálních služeb také akcentuje potřebnost této služby přímo v Ralsku. Nezájem samotné cílové skupiny může být zapříčiněn, jak sami terénní pracovníci připouští, neznalostí obsahu služby.

Pozastaven byl projekt na vybudování Centra sociálních služeb na Ploužnici, které mělo nejen poskytovat zázemí pro plánované služby (NZDM, SAS, kroužky), ale podle výpovědí aktérů bylo cílem zvýšit také občanskou vybavenost, tj. mít v objektu např. kadeřnictví, obchody apod. Tento projekt je nyní podle zástupců města tzv. „v šuplíku“ a čeká se na vhodnou příležitost jej zafinancovat.

6.1.2 Dopad č. 2: Stabilizace celkové životní situace cílové skupiny

V Ralsku momentálně **nepůsobí žádná ze služeb odborného sociálního poradenství** kromě poradenství dluhového, které je poskytováno v rámci projektu OPZ ambulantně i terénní formou, ve spolupráci s externím subjektem – právníkem z České Lípy vyřizujícím insolvenční návrhy. **Služba dluhového poradenství je hodnocena velmi kladně ze strany klientů i oslovených aktérů.** Klienti mají k poradkyni, která je zároveň terénní sociální pracovníci důvěru a kromě dluhů s ní ve většině případů řeší další zakázky. **Řešení dluhů je zároveň nadpoloviční část všech zakázek řešených v rámci terénní sociální práce,** což odpovídá tomu, že zadluženost byla v analytické části SPSZ předložena jako jeden z hlavních problémů obce. I přesto však níže uvedená čísla nedosahují výše, na kterou je cíleno v rámci cílů definovaných v evaluovaném SPSZ a porovnání se statistikami počtu exekucí v Ralsku a ORP Mimoň ukazuje, že kapacita dluhového poradenství pokrývá jen zlomek problematiky.

Jak ukazuje tabulka níže, otázky týkající se dluhů řeší v rámci terénní sociální práce více než polovina klientů. 52 klientů terénní sociální práce je v současnosti v exekuci, což je však stále pouze přibližně 13 % celkového počtu osob v exekuci v celé obci Ralsko. Podíl osob v exekuci v roce 2017 v Ralsku by 22,74 %, tj. v absolutním počtu 387 osob s celkem 2 253 exekucemi. U 27 klientů dluhového poradenství se podařilo nastavit splátkové kalendáře. Celkově od roku 2013 dodnes podalo 13 klientů návrh na oddlužení, z nichž 10 z nich bylo oddlužení schváleno soudem a 5 již oddlužení ukončilo. Tito klienti jsou z Ploužnice, Náhlova a Kuřívod.

Tabulka 8: Počet klientů TSP města Ralsko, jejich podíl řešící zaměstnanost a počet podaných insolvenčních návrhů

	2016	2017	2018	2019
Aktivní klienti	134	142	134	119
Řešení zadluženosti	64 %	52,8 %	54,5 %	52,1 %
Insolvenční návrhy	1	1	4	1

Zdroj: Statistika TPS MěÚ Ralsko

Z nestátních neziskových organizací momentálně působí v katastru města Ralsko (viz sekce 4.3.4. Sociální služby) pouze Oblastní charita Most, poskytující nízkoprahové zařízení pro děti a mládež v místní části Náhlov.

Při obecném dotazování aktérů na vývoj situace v sociálně vyloučených lokalitách všichni vidí určitý posun a zmiňují zejména bezpečnost a pořádek v budovách, zároveň však popisují přetrvávající problémy výskytu sociálně-patologických jevů u dětí a mládeže (především drogovou problematiku, vandalství, tzv. „závodníci“ – rychlé řízení aut či řízení pod vlivem), v případě Náhlova také problematiku obchodu s chudobou. V obci, kde však většina dotázaných obyvatel jako jedno z bezpečnostních témat definuje nebezpečí plynoucí z užívání marihuany a pervitinu nefunguje služba K – centra. Dále zde chybí sociálně aktivizační služba, jejíž činnost spočívá často především v komplexní práci s celou rodinou a může tak mít potenciál stabilizovat nejen děti, ale také rodiče a bránit tak přejímání a replikaci negativních vzorců chování.

Ploužnici a Náhlov lze z určitého pohledu označit za SVL právě z důvodu nedostatečného přístupu obyvatel k některým sociálním službám a tento přístup se podle popsání vývoje v průběhu posledních třech let spíše zhoršil. Podcenění této situace může v rovině absence primární prevence vést k potenciálním vyšším bezpečnostním rizikům v budoucnosti.

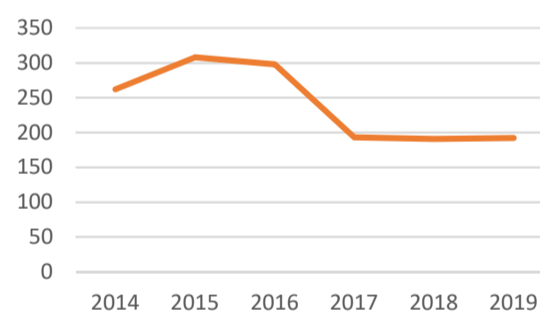
6.1.3 Dopad č. 3: Minimalizace bezpečnostních rizik a sociálně patologických jevů

V rámci projektu *Asistent prevence kriminality a komunitní práce ve městě Ralsko* byly v obci na začátku projektu v roce 2017 a na konci v roce 2019 provedeny dvě Analýzy pocitu bezpečí založené převážně na dotazníkovém šetření se stejnými otázkami. Tyto analýzy a jejich porovnání tak poskytují jedinečný materiál nejen pro evaluaci samotného projektu, ale také pro tuto evaluaci celé oblasti Bezpečnost a prevence kriminality SPSZ 2016 – 2018 a jejích cílů. V některých částech dále doplňujeme data analýz o nejnovější data za rok 2019 poskytnutá městem Ralsko.

Základní zjištění vyplývající z porovnání obou analýz:

- Nápad trestné činnosti ve služebním obvodu OO PČR Mimoň od roku 2014 do roku 2016 rostl, mezi lety 2016 a 2017 prudce klesl a v dalších třech letech spíše stagnoval

Graf 2

- 25,5 % z celkového počtu trestných činů ve služebním obvodu OO PČR Mimoň je pácháno v katastru města Ralsko.
- V rámci katastru města Ralsko má dlouhodobě největší podíl na nápadu trestné činnosti majetková trestná činnost – mezi lety 2015 a 2017 podíl rostl z 67 % na 74 %, v následujících letech však prudce klesl na 40 % (2018) a 45 % (2019)
- Od roku 2016 soustavně klesá počet přestupků – pokles přestupků byl jedním ze základních cílů projektu asistentů kriminality
- Problematické sociálně-patologické jevy – drogová problematika (pervitin, marihuana)
- Zvyšující se subjektivní pocit bezpečí a to i v nočních hodinách – 82 % respondentů odpovědělo v roce 2019 na otázku o tom, zda se cítí ve městě bezpečně „ano“ nebo „spíše ano“ oproti 79 % v roce 2017, větší nárůst byl zaznamenán u odpovědi „ano“.
- Respondenti se nejvíce obávají vykradení auta nebo sklepa/garáže a výroby a distribuce drog, procenta u jednotlivých činů se však ve sledovaných obdobích výrazně odlišují (2017 – 15 % vykradení auta, 13 % vykradení sklepa, garáže, 5 % výroba a distribuce drog; 2019 – 16 % výroba a distribuce drog, 11 % vykradení auta, 12 % vykradení sklepa, garáže)
- Skupiny, které podle respondentů ohrožují nejvíce bezpečnost, zůstávají víceméně stejné – lidé pod vlivem drog, lidé pod vlivem alkoholu a vandalové
- O 5 p. b. se zvýšila důvěra v Policii ČR (odpověď „velmi důvěřuji“ a „spíše důvěřuji“) a o 6 p. b. důvěra v Městskou policii.
- Spokojenost respondentů s nabídkou volnočasových aktivit ve městě klesla – ze 74 % na 60 % odpovědí „spíše ano“ a „určitě ano“ na otázku, zda město Ralsko nabízí dostatek příležitostí pro aktivní trávení volného času.
- Podstatně se zvedlo povědomí o existenci i činnosti městské komise prevence kriminality
- Podstatně menší podíl respondentů si v současnosti myslí, že město Ralsko je bezpečné pro děti (z 50 % na 36 % odpovědí „ano“ a „spíše ano“)
- Mezi nevhodné chování dětí a mládeže podle respondentů nejčastěji patří neslušné chování, užívání drog a vandalismus

Jak ukazuje již úvodní zhodnocení socioekonomického kontextu lokality, kriminalita v oblasti v souladu s celorepublikovým trendem v posledních letech klesá, ve srovnání s celou ČR dokonce rychleji. I porovnání výše zmíněných analýz ukazují řadu pozitivních trendů – v pocitu bezpečí obyvatel, počtu přestupků, v důvěře v MP i Policii ČR.

Aktéři ve svých rozhovorech pozitivně hodnotí především zavedení 4 asistentů prevence kriminality – v rámci projektu OP Zaměstnanost - a 5 domovníků – v rámci projektu Ministerstva vnitra financovaného také z OP Zaměstnanost. Asistenti působí na Plouznici a ve dvou směnách pokryjí celý den. V současnosti působí 2 domovníci na Plouznici, 2 v Kuřívodech a 1 v Náhlově a město má velký zájem o jejich udržení a pokračování jejich působení. V době psaní této zprávy se jednalo o přípravě dalšího projektu, v rámci kterého by došlo k udržení 4 APK a 4 domovníků na další 3 roky.

Tak jako v jiných městech i v Ralsku se projekt asistentů i domovníků ze začátku potýkal s nedůvěrou jak obyvatel, tak samotných zástupců města. Podle výpovědí nebylo jasné, co přesně asistenti budou dělat a jaké mají pravomoci. Bylo třeba obyvatele seznámit s náplní jejich práce a přesvědčit je o tom, že nejsou zbyteční. V současnosti jsou hodnoceni

jednoznačně pozitivně. **Asistenti si získali důvěru obyvatel i zástupců města. Obyvatelé je s některými záležitostmi sami oslovují. Podařilo se eliminovat drobné výtržnosti a přestupky, asistenti mají vliv na chování dětí a mládeže na veřejných prostranstvích.** Krom toho slouží někdy jako oboustranný komunikační kanál mezi obyvateli a městem. Asistenti při své činnosti také intenzivně spolupracují s MP, Policií ČR i s domovníky. Problém vidí oslovení aktéři v někdy nedostatečných pravomocích – nemohou např. zasáhnout při očividném dealerství drog mezi mládeží.

Asistenti jsou metodicky vedení metodikem APK, reportují svou činnosti a podle těchto reportů jsou dále nastavovány pochůzky asistentů a jejich činnost.

Současní asistenti všichni pocházejí ze SVL. Kromě vlivu asistentů na kriminalitu v obci má projekt dle své závěrečné evaluační zprávy podstatný pozitivní vliv na osobní a profesní život samotných asistentů. *Za nejsložitější a nejtěžší problém ve své práci považují téměř shodně komunikaci s problémovými jedinci (podnapilí, pod vlivem návykových látek apod.). Jako demotivující prvek shodně označili nejasnou budoucnost této pozice ve městě Ralsko a platové podmínky. Ve spolupráci s mentorem APK provedl metodik projektu formou jednoduchého testu a ústního přezkoušení také ověření odborných znalostí APK. V oblasti základů obecného a trestního práva projevili průměrné znalosti, v oblasti komunikace, komunikačních dovedností a veřejného pořádku nadprůměrné. Bylo zde znát každodenní spojení témat s praxí. Hodnotící kritéria splnili bez výjimky všichni bez výrazných rozdílů.²⁰*

Stejně pozitivně jsou hodnoceni domovníci - preventisté, jejichž činností je především udržovat pořádek a bezpečnost v daných objektech. Jejich vnímání shrnují následující úryvky z rozhovoru s jedním z aktérů.

„To jejich postavení se radikálně změnilo.(...) Ze začátku jsme tomu nějak moc nevěřili, my jsme si mysleli, že budou původně dělat něco jiného, pak přišla pracovní náplň, tak jsme si říkali 'nevim, nevim' (...) Nakonec je z toho dle mého činnost potřebná, smysluplná(...) Věřím té činnosti a má podle mě smysl. (...) Když si vezmete část Plouznice, kde fungují domovníci a kde nefungují, tak to je diametrální rozdíl. (...) Jsou i styčnými důstojníky mezi občany a organizacemi, potažmo právě úřadem, i ten vztah lidí se proměnil, opravdu se víceméně obrací na ně.(...) Ze začátku jim to záviděli, že ty lidi za peníze nic nedělají. Už jim to nezáviděj, ale trvalo to chvíli.(...) I město si navyklo je používat a opírat se o jejich činnost, spolupracují i s APK, jsou schopný monitorovat sociálně potřebného člověka a spojit se s námi.(...) Zrovna když se to ustálilo, tak to skončilo, proto bychom chtěli pokračovat.“²¹

Také domovníci reportují svou činnost prostřednictvím deníků.

Z kontrolních šetření Nejvyššího kontrolního úřadu ve vybraných obcích vyplývá, že u projektů APK celorepublikově chybí konkrétní měřitelné předpokládané výsledky a jednotná kritéria či indikátory úspěšnosti²², nicméně **v případě Ralska lze z výpovědí aktérů, obyvatel i samotných asistentů jednoznačně vyvodit kladný vliv na percepci kriminality i na samotné množství přestupků a trestných činů.** Problémem zůstává chování a výskyt drog u dětí a mládeže. V některých případech se výskytem APK v lokalitách mládež pouze přesunula se svými aktivitami do vchodů panelákových domů a na jiná nesnadno kontrolovatelná místa. V případě drogové problematiky nemají, jak již bylo zmíněno výše, APK dostatečné pravomoci zasáhnout, i když mají podezření na užívání nebo dealerství. Podle

²⁰ <https://mestoralsko.cz/wp-content/uploads/2020/02/Anal%C3%BDza-vn%C3%ADm%C3%A1n%C3%AD-pocitu-bezpe%C4%8D%C3%AD-Ralsko-2019.pdf>

²¹ Rozhovor s aktérem 9. 3. 2020

²² Nejvyšší kontrolní úřad. Kontrolní závěr z kontrolní akce 18/20: *Peněžní prostředky státu určené na prevenci kriminality*, 2019. Dostupné z: <https://nku.cz/assets/kon-zavery/k18020.pdf>

některých aktérů se také rozmáhají ve městě divoké jízdy autem, které provozují rovněž především mladí lidé.

Co se týče hazardu, od 1. 1. 2014 je v Ralsku v platnosti vyhláška, která stanovuje zákaz provozování loterií a jiných podobných her na celém území města. I proto tuto problematiku aktéři v současnosti nepovažují za palčivou.

6.2 Zhodnocení naplňování cíle KPSVL

Klíčovým východiskem tvorby strategického plánu sociálního začleňování je koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám, který je v Metodice KPSVL²³ definován jako „*zajištění adresnosti, koordinace, konzistence a synergie místních opatření sociální integrace založených na lokálních potřebách, která budou realizována prostřednictvím specifického mechanismu financování z prostředků ESIF*“. Následující část evaluační zprávy se zaměřuje na ověření premis KPSVL a analyzuje, do jaké míry realizace opatření vycházejících ze strategického plánování splňuje preferované principy, jimiž je **adresnost, koordinace, konzistence, synergie**. Kromě uvedených principů se věnujeme také **udržitelnosti, kterou chápeme** jako podmínku pro dlouhodobý efekt KPSVL.

6.2.1 Adresnost/relevance

Princip adresnosti ve smyslu zacílení realizovaných intervencí a koncentrace zdrojů na řešení problémů v místě jejich největšího rozsahu považujeme za splněný, stále však zůstává řada plánovaných cílů a opatření nenaplněna. Cíle definované v SPSZ a návazné projekty na podporu sociální práce, APK a domovníků byly vypracovány tak, aby kromě posílení kapacity služeb pomohly řešení problémů přímo v místě vzniku. Bezpečnostní opatření – posílení kamerových systémů, APK či domovníci – byly zavedeny vždy především v definovaných sociálně vyloučených lokalitách. Služby terénní sociální práce jsou poskytovány klientům po celém Ralsku, zázemí pro terénní sociální pracovnice bylo však vybudováno také v jedné ze SVL – na Ploužnici.

Cíle SPSZ navazují na potřeby definované v analytické části SPSZ a realizované projekty se zaměřují na problémy, které i v současnosti stále aktéři považují za palčivé – zadluženost obyvatel, kriminalita, výskyt sociálně-patologických jevů. Zároveň však nejsou dlouhodobě naplňovány některé cíle, které by mohly pomoci s řešením zmíněných problémů, nicméně vyžadovaly by spolupráci a koordinaci některých aktérů, jejichž spolupráce v minulosti nefungovala, nebo by bylo nutné přizvat zcela nové aktéry, případně experty na danou problematiku.

6.2.2 Konzistence

Na případu města Ralsko se ukazuje závislost realizace politiky sociálního začleňování na politickém vedení města a jeho změnách. Evaluovaný SPSZ je již druhým strategickým plánem, který byl ve městě Ralsko vytvořen. V rámci plnění prvního plánu s působením od roku 2013 do roku 2015 byla realizována řada opatření, na jejichž fungování poté navazuje

²³ METODIKA KOORDINOVANÉHO PŘÍSTUPU K SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝM LOKALITÁM. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. [cit. 2019-12-19]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/metodika-koordinovaneho-pristupu-k-socialne-vyloucenym-lokalitam/>

touto zprávou evaluovaný plán. I přes návaznost v plánech se však fakticky některá opatření po výměně ve vedení města pozastavila nebo zůstávají nenaplněna. Svou roli sehrálo také předčasné ukončení spolupráce města s ASZ. Většina současných aktérů ve městě chce pokračovat v osvědčených projektech (APK, domovníci, terénní práce), nebrání se realizaci některých dalších opatření ze strategického plánu, pokud se nalezne financování (Centrum sociálních služeb), k zavádění některých dalších opatření především prostřednictvím externích neziskových organizací se však staví skepticky (SAS), i když jejich potřeba byla deklarována v SPSZ i některých dalších strategických dokumentech.

6.2.3 Koordinace a synergie

Ve městě Ralsko se v minulosti podařilo nastavit fungování lokálního partnerství a intenzivní spolupráci mezi jejími jednotlivými aktéry. Jak bylo uvedeno již v úvodu, došlo však později v důsledku výměny ve vedení města a problematické komunikace mezi některými aktéry LP k pozastavení spolupráce s ASZ a tím výraznému utlumení práce LP a práce na realizaci některých opatření SPSZ. Obecně platí, že město je v současnosti spokojeno s osvědčenými projekty, které samo město podalo a administruje – Asistenti prevence kriminality a terénní práce. Tyto projekty a jejich realizátoři spolu také úzce spolupracují a komunikují. Výrazná nedůvěra však ze strany zástupců města panuje vůči realizaci dalších opatření a projektů prostřednictvím externích subjektů – neziskových organizací. Při výpovědích aktérů byla znát nedůvěra v jejich práci a čerpání finančních prostředků i nedůvěra v neziskový sektor obecně. Z druhé strany, ze strany neziskových organizací zaznívali pochybnosti o expertíze a porozumění problematice sociální práce a potřebnosti specializovaných služeb u zástupců města.²⁴ Tyto problémy byly „řešeny“ postupným odchodem neziskových organizací z města nebo nepokračováním jejich činnosti poté, co jim skončilo financování (NZDM Lampa, z.s., předškolní klub Klubík organizace Člověk v tísni, K-centrum organizace Most k naději). V současnosti v lokalitě působí jediná nezisková organizace – Oblastní charita Most, která provozuje nízkoprahové zařízení pro děti a mládež v Náhlově.

Mezi Ralskem a sousedním městem probíhá komunikace a spolupráce v různých oblastech, lokalita Ploužnice však zůstává třecí plochou. Aktéři z Ralska kritizují technický a hygienický stav budov, které na Ploužnici vlastní město Mimoň, nesouhlasí také s cenovou politikou v těchto domech ze strany města Mimoň. Podle informací od respondentů byla městu Ralsku učiněna nabídka na odkup mimoňských bytů, není však zatím jednoznačné, jak se k tomu město postaví.

S institucemi, s kterými spolupracují především terénní pracovníci – OSPOD, Úřad práce ČR – je podle jejich vyjádření spolupráce intenzivní a bezproblémová. V posledních letech se spíše zintenzivnila. Stejně tak funguje spolupráce APK a Městské policie i spolupráce APK s dalšími aktéry – sociálními pracovníci, domovníky atd.

6.2.4 Udržitelnost

V roce 2018 byl v obci zvolen nový starosta a také nové zastupitelstvo, které se začalo zajímat o možnost pokračování projektů města (APK a terénní sociální práce). Na základě toho byla na začátku roku 2020 obnovena spolupráce Agenturou pro sociální začleňování a byl vypracován Tematický akční plán (TAP) Prevence kriminality, který byl na schůzi Rady města

²⁴ Rozhovory s aktéry 2. - 9. 3. 2020

15. dubna 2020 schválen. **Na základě TAP jsou nyní vypracovávány projekty, které by měly zajistit fungování 4 APK, 4 domovníků a terénní sociální práce do roku 2022.**

Ve městě však dále neprobíhají pravidelné schůzky pracovních skupin, které by soustavně plánovaly další vývoj obecní politiky sociálního začleňování. **Jak bylo popsáno výše, město má zájem o pokračování svých osvědčených projektů, méně již však zájem o nastavování dalších služeb, které však z různých stran byly identifikovány jako pro cílovou skupinu potřebné.** Tento nezájem tkví především v problematické spolupráci, která v minulosti panovala mezi jednotlivými provozovateli různých služeb.

7 Závěr a doporučení

V obci Ralsko byla provedena evaluace plnění Strategického plánu sociálního začleňování pro období 2016 – 2018 a jeho dopadů na stav sociálního vyloučení v obci. Samotný SPSZ byl velice podrobně rozpracován a obsahuje velké množství cílů a opatření. Řada z nich však byla převzata z předchozího strategického plánu a je tak otázkou, nakolik v evaluovaném plánu došlo k zapracování změn, které se udály od vstupu ASZ do lokality, a zda byla provedena nová podrobná analýza, která by reflektovala situaci a problémy sociálního vyloučení těsně před platností nového plánu.

Na naplňování cílů evaluovaného plánu měly bez pochyby vliv politické změny v obci, na základě kterých došlo také k ukončení spolupráce obce s ASZ, a také neshody mezi jednotlivými aktéry Lokálního partnerství. To vše vedlo k postupnému utlumování činnosti partnerství a pracovních skupin a rovněž k odchodu některých aktérů – neziskových organizací – z města. Vlivem toho v současnosti, i přes opětovnou změnu ve vedení města, přetrvává ze strany města nedůvěra v činnost externích subjektů. Z toho důvodu byly v období účinnosti evaluovaného SPSZ realizovány především projekty, které realizovalo samo město - projekt *Asistent prevence kriminality a komunitní práce ve městě Ralsko* a projekt *Sociální terénní pracovník ve vyloučených lokalitách města Ralsko* z OP Z a projekt *Domovník - preventista, účinný nástroj sociálního začleňování a podpory sociálně situační prevence v obci* z dotace MV ČR. O pokračování těchto projektů má město v současnosti velký zájem.

Po provedení tematického zúžení evaluace na oblast bezpečnosti a prevence sociálně patologických jevů byly k prozkoumání stanoveny 3 dopady – i) optimální síť služeb a jejich zázemí, ii) stabilizace celkové životní situace cílové skupiny a iii) minimalizace bezpečnostních rizik a sociálně patologických jevů.

Síť služeb a jejich zázemí se v současnosti dle provedeného zhodnocení nedá považovat za optimální. Především sociálně aktivizační služba byla identifikována jako v lokalitě potřebná i v rámci komunitního plánování sociálních služeb a v současné době chybí její poskytování přímo v SVL. Je možno využít její poskytování organizacemi, které v SVL nemají zázemím, nicméně jejich nabídka a kapacita neodpovídá identifikované potřebnosti. Projekty realizované městem a zahrnující činnost asistentů prevence kriminality, domovníků a terénních sociálních pracovníků nicméně podle výpovědí aktérů i samotných obyvatel SVL vykazují značné pozitivní efekty a navzájem dobře spolupracují.

Zavedená opatření vedou ke stabilizaci životní situace některých obyvatel SVL. Zejména projekt APK slouží svému účelu nejen zajistit větší bezpečnost v daných lokalitách, ale díky zaměstnání obyvatel SVL na pozicích asistentů vede ke značnému pozitivnímu posunu v sebevímání a sebehodnocení těchto osob. Stejně tak se díky práci terénní sociální pracovnice zaměřené na dluhové poradenství daří řadě lidí pomoci s dluhy. Počty těchto

klientů však zůstávají zlomkem počtu osob, které jsou v Ralsku v exekuci. A řada přetrvávajících problémů – kriminalita a vandalismus mládeže či drogy – ukazují opět spíše na absenci či nedostatečnost některých služeb – především sociálně aktivizační služby.

Analýza třetího dopadu – minimalizace bezpečnostních rizik a sociálně patologických jevů víceméně potvrzuje výše popsané. Index kriminality v Ralsku v souladu s celorepublikovým trendem klesá, stejně tak klesl počet přestupků. Zvýšila se důvěra v místní městskou policii i povědomí o činnosti městské komise pro prevenci kriminality. **Z porovnání dvou analýz bezpečí, které byly provedeny v roce 2017 a 2019 však vyplývá jako přetrvávající problém užívání, výroba a distribuce drog zejména mezi mládeží stejně jako vandalismus a majetková kriminalita mládeže.** To podobně jako u předchozích dopadů vede především k doporučení posílení práce s mládeží a zavedení služeb, které pracují s rodinou jako celkem. **Pro dlouhodobé vyhodnocování vlivu různých opatření realizovaných v obci doporučujeme dále pravidelně provádět analýzy bezpečí jako v letech 2017 a 2019. Porovnání řady takových analýz může aktérům přinést cenné vyhodnocení vývoje kriminality a bezpečí v obci v dlouhodobém horizontu.**

Na základě zhodnocení všech tří předem definovaných dopadů **doporučujeme zvážit zavedení několikrát zmiňované sociálně aktivizační služby ve výrazně větším rozsahu a tak, aby byla k dispozici ideálně přímo v sociálně vyloučených lokalitách. Zároveň doporučujeme zvážit případné zavedení dalších služeb orientovaných především na smysluplné trávení volného času místní mládeže.**

Co se týče principů cíle KPSVL, princip adresnosti, tj. zacílení realizace, tam, kde je potřeba, byl u realizovaných opatření naplněn. Stále však zůstává řada cílů z evaluovaného plánu, které naplněny nebyly nebo byly naplněny pouze částečně. Z tohoto důvodu – nenaplněnosti některých cílů – je také princip konzistentnosti spíše zdánlivý. Řada nenaplněných cílů ze SPSZ 2013 – 2015 byla přejata do evaluovaného SPSZ, otázkou však je, nakolik bylo jejich převzetí při přípravě druhého plánu podloženo skutečnou aktuální potřebou, a nakolik to byla otázka spíše automatického a formálního převzetí předchozích cílů. Konzistentnost celé politiky sociálního začleňování v obci byla také výrazně narušena politickými změnami v obci a neshodami v rámci Lokálního partnerství. Tím byla ovlivněna také vzájemná koordinace a spolupráce aktérů. Na počátku spolupráce města s ASZ se podařilo nastavit fungování lokálního partnerství a intenzivní spolupráci mezi jejími jednotlivými aktéry. Později však v důsledku výměny ve vedení města a problematické komunikace mezi některými aktéry LP došlo k pozastavení spolupráce s ASZ a tím výraznému utlumení práce LP a práce na realizaci některých opatření SPSZ.

Udržitelnost právě skončených nebo končících městských projektů na realizaci činnosti asistentů prevence kriminality, domovníků a terénní sociální práce je zajištěna vytvořením tematického akčního plánu, jeho nedávným schválením a realizací na něj navázaných projektů financovaných z OP Z – pokračování činnosti čtyř APK, čtyř domovníků a terénní sociální práce se zaměřením na bydlení.

Jak se ukazuje u řady jiných obcí a obecně u problematiky sociálního začleňování, pro posun v této oblasti je klíčová spolupráce všech relevantních aktérů, které v tématu působí, ať už prakticky nebo více teoreticky jako experti na danou oblast. Z předkládané evaluační zprávy vyplývá, že tato spolupráce a vzájemná koordinace byla kvůli neshodám v rámci Lokálního partnerství, politickým změnám a přerušení spolupráce obce a Agentury pro sociální začleňování znatelně narušena. **Aktéři města byli v minulosti dlouhodobě nespokojeni s působením některých neziskových organizací, ty naopak kritizovali a kritizují přístup města k některým tématům. To vedlo k současné situaci, kdy město výrazně upřednostňuje vlastní projekty a nevyhledává spolupráci s externími subjekty. Dále**

specificky v lokalitě Ploužnice pak existují kvůli vlastnictví různých bytových domů třecí plochy mezi samotnými obcemi – Ralskem a Mimoní. **Takovouto atmosféru lze někdy jen těžko překonávat, pro další pozitivní vývoj v oblasti sociálního začleňování však doporučujeme se o to ze strany všech aktérů, i když třeba opakovaně, pokusit. Zároveň doporučujeme k případnému projednávání některých sporných bodů přizvat experta na danou oblast, který k tématu může přistupovat z co nejobektivnější perspektivy a podložit případné plány relevantními daty.**

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet a průměrný věk obyvatel	10
Tabulka 2: Index kriminality a počet trestných činů v ORP Mimoň a v celé ČR	13
Tabulka 3: Počet vyplacených dávek v Ralsku mezi lety 2016 -19.....	14
Tabulka 4: Změna počtu vyplacených dávek mezi lety 2016 – 2019.....	14
Tabulka 5: Změna sumy vyplacených dávek mezi lety 2016 – 2019.....	14
Tabulka 6: Změna sumy vyplacených dávek mezi lety 2016 – 2019.....	15
Tabulka 7: Plnění priorit, cílů a opatření SPSZ 2016 – 2018	16
Tabulka 8: Počet klientů TSP města Ralsko, jejich podíl řešící zaměstnanost a počet podaných insolvenčních návrhů.....	24

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vymezení obce Ralsko	10

Seznam grafů

Graf 1: Nezaměstnanost v Ralsku a srovnání s okresní, krajskou a celostátní úrovní	15
Graf 2: Nápad trestné činnosti OO PČR Mimoň v období 2014 - 2017	24

Seznam schémat

Schéma 1: Postup při stanovování dopadů intervencí	8
Schéma 2: Evaluované cíle, jejich výstupy a dopady.....	21